

SUBIECTUL ȘI COMPLEMENTUL DIRECT. REALIZĂRI ATIPICE

Ionuț Pomian

Liceul Tehnologic, Tășnad (SM)

i.pomian@yahoo.com

Abstract. *The Subject and the Direct Object. Atypical Realisations.* The present paper represents a study regarding the semantic and grammatical aspects and difficulties in the present day analysis of some atypical constructions that imply the syntactic function of subject, its relation with the predicate. So, we put into discussion the non-prototypical realizations of this function (such as: prepositional and partitive subjects, locative / temporal subjects, coordinated subject with **și cu**). All these types of constructions are included, both in traditional and actual grammars, as (**real or apparent**) **exceptions from the nominative case**. In this regard, we valorize important studies that can help us in clarifying the disputes and controversies among specialists.

Keywords: *subject, direct object, syntactic relation, atypical constructions, exceptions.*

0. Odată cu apariția gramaticilor academice GALR și GBLR, la cinci decenii distanță în raport cu gramatica tradițională (GLR 1963/1966), încă lucrare de referință în uzul școlar, au avut loc numeroase mutații datorate implementării numeroaselor inovații și achiziții din studiile de specialitate, românești și străine. Noile tratate se revendică, principial, de la dorința și necesitatea sincronizării cu direcțiile moderne din cercetarea gramaticală, în special cu cele ale gramaticilor generative. În studiul de față ne propunem să analizăm, în conformitate cu achizițiile și modificările substanțiale din lucrările amintite, **subiectul**, relația **subiect - predicat**, dar, în special, câteva dintre realizările neprototipice ale subiectului, dar și ale complementului direct, așa-zisele excepții (reale și aparente), construcții descrise tangențial și în GALR (II, *Enunțul*), „*volum corespunzător «în mare» secțiunii de sintaxă din gramaticile anterioare [...], conceput în principiu ca o gramatică a verbului cu tot ce depinde de acesta, inclusiv subiectul (= o gramatică dependențială)* (s.n. – I.P.).” (Neamțu 2014a, 527).

1. În gramaticile românești din secolul al XIX-lea, precum și în gramaticile academice din secolul trecut, lingviștii operează cu dihotomia

*părți de propoziție principale vs părți de propoziție secundare, eroare [s.n. – I.P.] menținută și în gramaticile școlare, în studii de specialitate, care nu valorifică și nu se acomodează cercetărilor din noile modele de analiză. Canonic, subiectul este definit în raport cu verbul și, prin analogie, în raport cu unele interjecții cu regim verbal, apărând, ca și CD, numai în GV și în GInterj (Elevii citeasc. Copilul tuști în apă), apariția sa fiind strict condiționată de capacitatea verbului de a accepta această poziție (de *complement special* în cazul nominativ), spre deosebire de gramatica tradițională, unde se definește ca parte principală de propoziție, distingându-se de cealaltă parte principală (de *predicat*), constituenți sintactici între care se instituie o relație de interdependentă / inerență: GLR (1954: II, 75; GLR 1966: II, 87; Guțu Romalo 1973, 109; Avram, 1997, 326–327; Dimitriu 1999/2002: II, 1256). Ideea raportului de inerență, înregistrată încă din secolul al XIX-lea de lingviști precum Timotei Cipariu, este promovată și în recente gramatici academice (GALR, GBLR).*

1.1. Inventariind numeroasele definiții ale subiectului, acesta apare sub diverse denumiri (*parte principală de propoziție, complement avantajat, element dependent, prim element dependent, determinant de tip completiv, modifier privilegiat al verbului principal* etc.), iar, ca definiție de lucru, pornim de la cea regăsită în DSL (2005, s.v. *subiect*), unde se consemnează că subiectul reprezintă acel „concept pe care și-l dispută logicienii, gramaticienii, pragmaticienii, cu semnificații distincte, dar și interferente, trecând de la un domeniu la altul (din logică în gramatică, mai ales), cu accepții și interpretări diferite chiar și în limitele aceleiași perspective, dând naștere la multiple ambiguități.”

În viziunea gramaticii structuraliste, subiectul este definit, pentru prima oară, drept complement sau actant prim, cu precizarea că actanții se subordonează verbului (Tesnière 1959: „*L'actant est subordonné au verbe*”), deci un constituent strâns legat de un centru predicativ (verb, adjectiv, adverb, prepoziție, substantiv relațional) care se supune restricțiilor gramaticale (cazuale, prepoziționale) și semantice impuse de centru, opunându-se circumstanțialelor sau adjuncțiilor, constituenți suprimabili (determinanți facultativi) din componența unei sintagme / grup semantico-sintactic. Dacă structuraliștii consideră subiectul drept un „complement” obligatoriu, gramatica generativă nu îl tratează drept „privilegiat”, informația lui fiind predictibilă din informația categorială, prin poziția ocupată de GN în ierarhia arborelui; în teoria guvernării și a legării (Chomsky 1997), se susține că, în orice limbă, există obligativitatea realizării acestei funcții sintactice, iar situațiile în care propozițiile nu au subiect sunt explicate prin recurgera la categoriile vide (PRO/pro și urmă).

1.2. Fondator al lingvisticii cognitive, Charles Fillmore argumentează că subiectul este o poziție de suprafață, marcată în special la nivelul formei, funcție obținută prin operația de subiectivizare a unui caz de adâncime, așa-numitele *roluri tematice sau semantice* (Agent, Experimentator, Beneficiar,

Sursă, Pacient etc.), corespondente ale *theta-rolurilor* din gramatica generativă. În lingvistica românească, există puține studii care se ocupă de acest tip de transformare (Vasilie și Golopenția-Eretescu, Pană Dindelegan), definit drept „tip de transformare care constă în așezarea unui caz / rol din configurația cazuală a fiecărui predicat în poziția sintactică de subiect [...], vorbitorul alegându-și actantul pentru poziția de subiect în funcție de intențiile de focalizare a unuia sau a altuia dintre actanți.” (DSL, s.v. *subiectivizare*). Până în prezent, nicio direcție gramaticală nu a reușit să dea o definiție satisfăcătoare a subiectului, de unde și constatarea lui Grevisse-Goose (2008, 241): „Par conséquent, il est impossible de donner du sujet et du prédicat des définitions qui satisfassent entièrement.”.

2. Limba română înregistrează, în toate perioadele sale de evoluție, o serie de tipare formale, cu realizări prototipice, dar și câteva structuri necanonice, așa-zisele **excepții de la nominativul subiectului**, realizări formale pe care Camelia Stan (2013, 142 *sqq.*) le descrie într-o manieră cvasiexhaustivă, autoarea valorificând surse din toate perioadele istoriei limbii române. Succint, în româna veche, **subiectul** se exprima, principial, ca și în româna contemporană: (i) prin GN determinat (DP) cu verbul la mod personal, interpretabil ca expresie referențială; (ii) prin structuri verbale nonfinite (cu infinitiv, supin sau gerunziu), deci ca expresie nonreferențială; (iii) prin construcții relative infinitivale, propoziții relative și propoziții conjuncționale.

2.1. O controversă în rândul specialiștilor o constituie tipul relației sintactice dintre subiect și predicat (subordonare, interdependență, ori inerență). Calificarea raportului dintre subiect și predicat ca unul specific, nici de coordonare, nici de subordonare, ci de interdependență, pornește de la imposibilitatea definerii satisfăcătoare a subiectului și a predicatului. Definițiile lor nu pot fi decât circulare, a subiectului prin raporturile sale cu predicatul și a predicatului prin raporturile sale cu subiectul. Se consideră că, de fapt, relația dintre ele este de solidaritate reciprocă, Astfel, în GBLR (2010, 353), se precizează:

„O relație specială de interdependență se stabilește între subiect și forma verbală finită, dat fiind că subiectul impune verbului acord în persoană și în număr, iar verbul îi impune subiectului cazul nominativ: **Eleții citesc**. În construcția cu pasiv, subiectul impune și acord în gen participiului: **Elețul a fost apreciat. Elea a fost apreciată**.”.

2.2. Problema raportului dintre subiect și predicat, deși larg dezbătută, nu a fost rezolvată într-un consens al interpretărilor, această incongruență datorându-se perspectivelor diferite de abordare. Verbul deține calitatea de centru, termenul care atribuie caz și roluri tematice, ambii

constituenți (**subiectul și predicatul**) putând fi elidați în orice context, dar recuperabili contextual), încât, potrivit tuturor testelor de constituență, verbul este centrul căruia subiectul i se subordonează. Faptul că subiectul este un subordonat de tip special, care impune verbului acord nominal, se explică, în termeni generativi, prin aceea că este specificator al verbului, caracterizat, din punct de vedere relațional, prin: (i) „relații de dominare: *Subiect > GPred (Subiectul este dominat de grupul predicativ) și Subiect < GN^N (Subiectul domină succesiunea GN^N)*”, respectiv prin (ii) „relații de vecinătate: [*Predicat -- Impersonal*]” (Pană Dindelegan 1999, 58). Parcurgând și coroborând descrierile relației sintactice instituite între cele două funcții din gramatica generativă, cea funcțională și relațională, se ajunge la aceeași concluzie, și anume centralitatea verbului și subordonarea subiectului față de verb, subiectul funcționând ca „*actant (de caz), actant regizat de verb, ca oricare dintre ceilalți actanți din grupul verbal*” (Pană Dindelegan 1974; 1999, 34; Vasiliu și Golopenția-Eretescu 1969, 77 *passim*). Dat fiind spațiul destul de limitat, nu detaliem, în prezentul articol, nici tipul de relație sintactică a sintagmei predicative din cadrul „construcțiilor absolute”, structuri complexe, unde o formă verbală nonfinită se combină cu un nominal-subiect (*Înainte de a intra profesorul în clasă, elevii făcură gălăgie pe coridor. Sosind vremea recoltei, toată familia s-a apucat de treabă. Odată plecat tata de acasă, copiii se simțeau triști.*). În aceste cazuri, considerăm că, între **subiect** și **predicatul** exprimat printr-o formă verbală nepersonală, singurul mijloc de realizare a raportului dintre cele două funcții îl constituie **aderența / juxtapunerea**.

2.3. Pe de altă parte, unii lingviști, precum reprezentanții Școlii clujene de sintaxă relațională, creditează teoria conform căreia subiectul este termenul regent, iar predicatul – termenul subordonat. D. D. Drașoveanu pornește de la accepția din matematică a funcției, susținând că, în cadrul unei relații de subordonare, numai unul dintre termeni poate fi funcție a celuilalt sau pe lângă celălalt (constantă vs variabilă). Ca atare, funcția este variabilă, în speță termenul subordonat. Cum cei doi termeni nu-și pot fi reciproc funcții, teoria raportului de interdependență / inerență se exclude. Totodată, gramaticianul precizează că

„[...] dacă în determinarea raportului gramatical e hotărâtor mijlocul gramatical de realizare a acestui raport și dacă în cazul predicatului și subiectului acest mijloc este acordul – același ca și cel dintre atribut și substantiv, atunci și predicatul este subordonat subiectului, ca și atributul substantivului.” (Drașoveanu 1958, 181).

Acest punct de vedere este împărtășit de puțini lingviști străini (Grevisse-Goose 2008, 246). Dacă vrem să introducem în gramatică un punct de vedere consecvent, trebuie să ținem cont de argumente pertinente,

apte să susțină analiza personal(izat)ă. În urma parcurgerii unei bogate bibliografii de specialitate, credităm teza relației de interdependență dintre subiect și predicat, o relație de reciprocitate în care termenii sintagmei predicative impun restricții unul celuilalt, deși, în GBLR, lucrare care preia modelul funcțional și cel generativ-transformațional, nu există o descriere sintactică clară a relației dintre cuvinte și a mijloacelor prin care acestea se realizează, observație la care adăugăm că ambele tratate academice admit, de asemenea, o viziune în care sintaxa, semantica și pragmatica se află într-o relație de interdependență, în ciuda faptului că acestea sunt discipline diferite, cu obiecte de studiu diferite (precum limbajul și instrumentele de lucru), motiv pentru care nu ar trebui să preluăm criterii sau reguli semantice și pragmatice pentru realizarea funcțiilor sintactice și nici invers.

2.4. Așa cum am menționat (*supra* 0.), subiectul și complementul direct se încadrează în categoria complementelor matriciale cerute de trăsăturile semantico-sintactice ale unui centru sintactic. Astfel, potrivit GALR (II, 319), „**subiectul**, a cărui apariție este condiționată de capacitatea sintactică a verbului de a accepta un nominal-subiect, este interpretat ca aparținând clasei complementelor, fiind considerat un **tip special**, «privilegiat» de complement”, opinie împărtășită și în GBLR (2010, 407):

„Subiectul ocupă, în raport cu verbul, o poziție de complement matricial (este cerut de grila sintactică a unor verbe, dar neacceptat de altele), fiind însă, în raport cu celelalte complemente matriciale, un complement «privilegiat»: este singurul complement legat de verb prin restricții bilaterale, căci, la rândul lui, impune verbului-predicat acordul în număr și în persoană.”

3. În continuarea studiului nostru, supunem analizei câteva realizări neprototipice ale subiectului, când acesta se construiește fie prepozițional (în acuzativ / caz3), fie în cazuri oblice (genitiv ori dativ), ca fenomenalizări ale imbricării.

3.1. Subiectul posesiv / genitival

Construcția casuală a subiectului [AL + LEXEM POSESIV / GN ÎN GENITIV], catalogată drept „realizare genitivală **aberantă**” (Neamțu 2014a, 452–453), cunoaște numeroase interpretări de la un autor la altul, cei mai mulți lingviști tradiționaliști încadrând-o în rândul mai extins al așa-numitelor *excepții* de la nominativul subiectului. Definit semantic drept substitut al unui substantiv recuperabil contextual, care „în toate situațiile este echivalent cu un substantiv determinat definit”, obligatoriu complinit de un GN în genitiv sau de un adjectiv posesiv (GALR: I, 245–248 *passim*; GBLR, 126 *sqq.*), **al** este recunoscut, în gramatica românească, drept

pronume semiindependent destul de târziu, alături de **cel**, primind toate atributele morfosintactice ale clasei pronominale, de unde și posibilitatea trecerii acestor unități din rândul articolelor. Preluând, prin acordul paradigmatic, categoriile nominalului-obiect posedat (de gen, număr și caz), *al* impune singur și acordul predicatului, funcționând extraposesiv și extragenitival, în ciuda paradigmei deficitare, și anume lipsa formei genitiv-dativale la singular.

Acest pronume posesiv semiindependent, ca, de altfel, și celelalte realizări neprototipice (excepțiile de la nominativul subiectului), nu este lipsit de opinii care combat posibilitatea disocierii celor doi termeni ai sintagmei (pronumele semiindependent și adjectivul posesiv / GN în genitiv în practica analizei gramaticale (inclusiv în noile tratate academice). Astfel, lingvistul Corneliu Dimitriu (1999 / 2002: 1260 *sqq.*) consideră că teoriile moderne, care acceptă realizările numelui-subiect și în alte cazuri decât nominativul, mai exact în genitiv, în dativ sau în acuzativ „**reprezintă abateri/greșeli generalizate**” produse prin „**anacolut generalizat**” [s.a. – C.D.], iar, în GBLR, se susține că al doilea termen este precedat de marca posesiv-genitivală *al*, ca efect al neadiacenței stricte a adjectivului posesiv la un regent determinat cu articol definit (*o carte a mea, această carte a mea.*).

Continuator al concepției relaționist-neotradiționale, ușor formalistă și contestată față de gramatica tradițională, direcție fondată de către D. D. Drașoveanu, lingvistul clujean G. G. Neamțu s-a ocupat îndeaproape de afirmarea și argumentarea ideii că *al* (*a...*), exceptând calitatea de morfem în structura numeralului ordinal, este întotdeauna **pronume posesiv semiindependent**, inclusiv în ipostaza de dublant prin anticipare sau reluare, a substantivului-obiect posedat. Astfel, potrivit acestei accepții, toate sintagmele posesive, similar tuturor celorlalte construcții neprototipice ale subiectului (realizările în alte cazuri decât nominativul – genitiv, dativ ori acuzativ –) sunt tratate drept false excepții, pledându-se pentru soluția *decumulării* în analiză a relativelor „cumulative”.

Observație: În cazul sintagmelor discutate aici (3.1.), se operează, în practica analizei gramaticale, cu disocierea grupurilor nominale [**al + lexem posesiv**], în care „*ca pronume, al substituie întotdeauna un substantiv articulat enclitic, nu nearticulat sau altfel articulat.*” (Neamțu 2014a, 451–467), autorul notând: „*Faptul că al și substantivul articulat enclitic ocupă alternativ aceeași poziție (față de un genitiv sau un adjectiv pronominal posesiv) este motivat de Drașoveanu (1997, 100) prin aceea că al, din punct de vedere etimologic, are în structura lui un articol hotărât enclitic, la fel ca substantivul pe care îl reprezintă.*” (*ibidem*, 462, nota 51). Concomitent, G. G. Neamțu lansează ipoteza că așa-zisele prepoziții/locuțiuni prepoziționale cu regim genitival au comportament gramatical substantival, unul de tip aparte și hibrid, acestea funcționând ca „**substantive semiindependente**”.

Lingvistul își rafinează teoria substanțial și o extinde, argumentând existența, în română, a trei ipostaze ale acestui termen: (i) *al*₁ –pronume posesiv semiindependent + posesiv / nominal în genitiv; (ii): *al*₂ –morfem în alcătuirea numeralului ordinal; (iii): *al*₃ – pronume posesiv anaforic / dublant al numelui-obiect posedat, prin anticipare sau prin reluare. De aceea, considerăm relevant să realizăm o descriere sintetică privind aceste structuri, care pun o serie de problem chiar și în cele mai recente lucrări de specialitate. Fenomenul dublării reclamă dublatului și dublantului aceeași calitate morfologică, fie nominal, fie adjectival. Referențial, raportul dintre AL, ca substitut al nominalului-obiect posedat și substantive se apropie vizibil de dublarea CD și a CI prin forme pronominale atone. În ambele cazuri, dublatul și dublantul sunt identici referențial (Compară: anticipare: *Îl văd pe Ion. / ai noștri tineri* vs; reluare: *Pe Ion îl văd cam trist. / Acest prieten al tău e specialist în fraude electorale.*). Caracterul anaforic justifică neîncadrarea sintactică a dublantului la o funcție, fie ea aceeași cu a dublatului, fie diferită, și nu are funcție sintactică marcată, ci doar un pronume posesiv anaforic / dublant în Nominativ. În construcțiile partitive (*Un prieten de-al meu / de-ai mei*), *al* rămâne un pronume posesiv normal, integrat relațional în structură, adică un Ac₃, cu funcția de „atribut pronominal prepozițional” (ambele forme fiind acceptate în noile gramatici). Ulterior, se opinează că *al* funcționează și ca proforme, substituind prepozițiile și locuțiunile prepoziționale ale genitivului, care formează, împreună cu GN de după el, o construcție compactă, unde *al / a / ai / ale / alor* sunt, de fapt, **substantive semiindependente** în Ac (un fel de Ac₃ prepozițional) care ocupă funcții sintactice dintre cele mai diverse (atât complemente, cât și circumstanțiale).

3.2. Subiectul prepozițional încorporează construcții construite cu diverse prepoziții (*de, din, dintre, la, pentru, cu / și cu*), structuri necanonice în Ac₃. (*Ce de cărți mai are acest tânăr! A băut la ceai ca să se însănătoșească rapid. Am premii pentru care merită. Cu toții au ajuns la timp. Azi există de toate. Eu și cu Adrian am făcut toată munca. Au mai plecat din/dintre musafiri.*). La acestea, se adaugă și subiectele realizate în cazuri oblice (*Le voi oferi cui merită.*). Prepozițiile *la* și *de*, în vecinătatea unui nominal (*Ce de oameni au venit! A primit la flori! De care prăjituri ai cumpărat?*), transpun nominalul (aici pronumele și adjectivul pronominal relativ-exclamative) în modificatori adjectivali (*proadjective*), similar adjectivelor provenite din conversiunea unor adverbe (*asemenea, așa, atare* etc.). Cu privire la cele două prepoziții menționate, acestea devin adjective invariabile, care intră mai precis în sfera cuantificatorilor, fapt menționat și în gramaticile mai vechi și mai noi. „*Ce*” din structuri exclamative (*ce de oameni, ce de fuică, ce de bombe, ce de pește*) nu este adverb (*ce ≠ cât de*), ci adjectiv pronominal pe lângă un substantiv cu înțeles cantitativ superlativ **eliptic** (= *mulțime, groază, cantitate, mare, puzderie*). În enunțurile exclamative, în vecinătatea lui *de*, este un centru funcțional de grad, iar

prezența prepoziției este cea care probează calitatea de construcție sintactică eliptică, „de / la” funcționând ca determinativi cantitativi, substitute morfologice (proadjective: *mulți*), care ocupă, sintactic, funcția de **cuantificatori**, sinonime în cadrul unor sintagme prepoziționale complexe, similar realizărilor neprototipice ale complementului direct (*Au mâncat la prune, de nu ne venea să credem. A primit la flori, de am rămas stupefiați.*).

Situația este diferită în structuri partitive, de tipul: *Au mai plecat din/ dintre musafiri.*

În GBLR (2006, p. 413), se consemnează:

„În cazul subiectului, spre deosebire de CD, lipsește realizarea prepozițională. Fac excepție câteva construcții neprototipice cu «**subiect paritativ**», regășibile, de altfel, și la CD: *Au câștigat și* [_{GN} Ø *de-ai noștri*]_S, *Au lipsit și* [_{GN} Ø *de-alde Moromete*]_S, *Au murit și* [_{GN} Ø *dintre ei*]_S *S-a furat* [_{GN} Ø *din mâncarea copiilor*]_S. Construcțiile se interpretează ca structuri eliptice, cu un centru de grup nominal vid (Ø- fără realizare fonetică). Aceeași interpretare este valabilă și pentru construcțiile cu de «**calitativ**» (*În societate, sunt și* [_{GN} Ø *de aceia* [*care cred că numai ei au dreptate*]_{Modif}]_S.”.

4. Concluzii. Pornind de la o bibliografie care valorifică studii de specialitate mai vechi și mai noi, prezentul articol repune în discuție câteva dintre realizările necanonice ale subiectului și ale complementului direct, mai exact acele structuri sintactice care, din punct de vedere gramatical și semantic, intră în sfera excepțiilor (aparente sau reale) în raport cu formele prototipice din sintaxa limbii române. În acest sens, analiza noastră descrie, în primul rând, mecanismele ce stau la baza relației sintactice dintre **subiect** și **predicat**. Problema raportului dintre cele două funcții a suscitat, de-a lungul timpului, interesul multor gramaticieni, fără a se ajunge la un consens până în prezent.

Dificultatea de a stabili definitiv tipul raportului sintactic dintre subiect și predicat (subordonare, interdependență ori inerență) se revendică din imposibilitatea definirii satisfăcătoare a acestor funcții. În majoritatea gramaticilor românești și străine, de orientare structuralistă, funcțională, generativă etc., primează teza raportului de solidaritate reciprocă dintre cei doi termeni. Pe de altă parte, reprezentanții *Școlii clujene de sintaxă relațională* creditează teoria potrivit căreia predicatul reprezintă, în interiorul sintagmei predicative, termenul subordonat (**T_s**), care se subordonează subiectului (**T_r**), în mod similar acordului realizat între atribut și substantiv, iar, în cazul construcțiilor absolute, mijlocul sintactic de realizare a relației dintre subiect și forma verbală nonfinită îl constituie juxtapunerea / aderența.

*La mulți, mulți ani cu sănătate și zile senine,
stimată doamnă profesor!*

Bibliografie

- Adger, David (2003). *Core Syntax. A Minimalist Approach*. Oxford: University Press.
- Avram, Mioara (1997). *Gramatica pentru toți*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. București: Editura Humanitas.
- Băilă, Adelina Patricia (2018). Funcții sintactice vs funcții semantice în gramatica limbii române, în *DR*, nr. 1, 17–26.
- Chomsky, Noam (1997). *The Minimalist Program*. Third printing. Cambridge/London, The MIT Press.
- Cirillo, Robert John (2009). *The Syntax of Floating Quantifiers. Stranding Revisited*. Utrecht, The Netherlands: LOT.
- Cornilescu, Alexandra și Nicolae, Alexandru (2011). On the syntax of the Romanian indefinite pronouns **unul** and **altul**. În Rodica Zafiu, Camelia Ușurelu, Helga Bogdan-Oprea (eds) (2011). *Limba română – Ipostaze ale variației lingvistice*. București: Editura Universității din București, 67–94.
- Dik, Simon C (1997). *The theory of functional grammar*. Edited by Kees Hengeveld. 2nd edition. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Dimitriu, Corneliu (1999/2002). *Tratat de gramatică a limbii române*. I: Morfologia. II: Sintaxa. Iași: Institutul European.
- Dragoș, Elena (2016). *Morfosintaxa metaforei (secolul al XIX-lea). Considerații etimologice și pragmatice*. București: Editura Academiei Române.
- Dragomirescu, Adina și Nicolae, Alexandru (2013). Urme ale selecției auxiliarului de perfect compus în română. În Dan Octavian Căpraga, Coman Lupu, Lorenzo Renzi (eds). (2013). *Études romanes. Hommages offerts à Florica Dimitrescu et Alexandru Niculescu*. I. București: Editura Universității din București, 338–352.
- Drașoveanu, Dumitru (1958). Despre natura raportului dintre subiect și predicat. În *CL*, III, 175–182.
- Drașoveanu, D. D. (1997). *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*. Cluj: Editura Clusium.
- Bidu-Vrânceanu, Angela et alii (2001). *Dicționar de științe ale limbii*. București: Editura Nemira.
- Fillmore, Charles J. (1968). The Case for Case. În *Universals in Linguistic Theory*. New York: Holt and Winston, 1–89.
- GALR = *Gramatica academică a limbii române*. (tiraj nou, revizuit). Vol. I-II. București: Editura Academiei, 2008.
- GBLR = *Gramatica de bază a limbii române*. Coord. Gabriela Pană Dindelegan. București: Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010.
- GLR 1954 = *Gramatica limbii române*. Vol. I-II. București: Editura Academiei R.P.R.
- GLR 1966 = *Gramatica limbii române*. Vol. I-II. Ediția a II-a revăzută și adăugită. Tiraj nou. București: Editura Academiei R.S.R.
- Grevisse, Maurice et Goose, André (2008). *Le bon usage. Grammaire française*. 14e édition. Bruxelles: Éditions De Boeck Ducleot & Larcier.
- Gruică, G. (1981). *Acordul în limba română*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.

- Guțu Romalo, Valeria (1973). *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Neamțu, G. G. (2001–2002). *Curs de sintaxă a limbii române contemporane*, ținut în anul universitar 2001-2002 la Facultatea de Litere din cadrul Universității Babeș-Bolyai, din Cluj-Napoca.
- Neamțu, G. G. (2014a). *Studii și articole gramaticale*. Prefață de Simion Răchișan. Cluj-Napoca: Napoca Nova.
- Neamțu, G. G. (2014b). *Teoria și practica analizei gramaticale: distincții și ... distincții*. Ediția a IV-a. Pitești: Paralela 45.
- Nedelcu, Isabela (2008). Se poate vorbi de un complement direct partitiv?. În Gabriela Pană Dindelegan (coord.) (2008). *Limba română. Dinamica limbii. Dinamica interpretării. Actele celui de-al 7-lea Colocviu al Catedrei de Limba Română (7-8 decembrie 2005)*. București: Editura Universității din București, 113–118.
- Nedelcu, Isabela (2009). *Categoria partitivului în limba română*. București: Editura Universității din București.
- Pană Dindelegan, Gabriela (1999). *Sintaxa grupului verbal*. Ediția a II-a. Brașov: Editura AULA.
- Stan, Camelia (2013). *O sintaxă diacronică a limbii române vechi*. București: Editura Universității din București.
- Vasilie, E și Golopenția-Eretescu, Sanda (1969). *Sintaxa transformațională a limbii române*. București: Editura Academiei R.S.R.